

คนข้ามชาติจากพม่าและความเป็นอื่นในสายตาของคนไทย: มองผ่านประเด็นการได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยแบบถาวร

มาลี สันภูววรรณ*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคนไทยต่อประเด็นการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของคนข้ามชาติจากพม่า โดยมองผ่านการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเอง ว่าสามารถลดช่องว่างระหว่างความเป็นไทยกับความเป็นอื่นได้หรือไม่ ใช้ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของคนไทยต่อผู้พลัดถิ่นและแรงงานจากพม่า กลุ่มตัวอย่างคือบุคคลทั่วไปอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 1,600 คน

จากการศึกษาพบว่า คนไทยมากกว่าร้อยละ 70 ปฏิเสธการอนุญาตการให้อยู่อาศัยแบบถาวรแก่ลูกของคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดในประเทศไทย แต่เมื่อพิจารณาการได้ใกล้ชิดและติดต่อสื่อสารกับคนข้ามชาติจากพม่า ก็พบว่าคนไทยที่มีเพื่อนหรือคนรู้จักที่เป็นคนข้ามชาติมีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยกับการอนุญาตการให้อยู่อาศัยแบบถาวรแก่ลูกของคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดในประเทศไทยมากกว่าคนไทยที่ไม่มีเพื่อนหรือคนรู้จักที่เป็นคนข้ามชาติจากพม่า

ผลการศึกษาชี้ว่า การปฏิเสธการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของคนข้ามชาติจากพม่าของคนไทยอาจเนื่องมาจากความรู้สึกความเป็นไทยที่เชื่อว่าความเป็นไทยนั้นจะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อหล่อหลอมให้เกิดความเป็นไทย แต่คนข้ามชาติจากพม่าที่ถูกมองว่าเป็นอื่นนั้นไม่ได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาดังกล่าว จึงเปรียบเสมือนภัยคุกคามต่อความภาคภูมิใจในความเป็นชาติหรือความเป็นไทย อย่างไรก็ตาม การได้ใกล้ชิดและติดต่อสื่อสารกับคนข้ามชาติจากพม่านั้น สามารถช่วยลดช่องว่างระหว่างความเป็นไทยและความเป็นอื่นลงได้

คำสำคัญ: คนข้ามชาติ ความเป็นไทย ความเป็นอื่น การติดต่อสื่อสารกับนอกกลุ่ม

* อาจารย์ประจำ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Myanmar Migrants and ‘Otherness’ in the Eyes of Thais: Through the Context of Granting Permanent Residence

*Malee Sunpuwan**

Abstract

The objective of this study was to explore the attitude of Thais toward granting permanent residence to children of Myanmar migrants in the context of positive contact with out-group members that may alleviate the gap between ‘Thainess’ and ‘otherness’. This study drew upon the data from the “Survey of Thai public opinion toward displaced persons and migrant workers from Myanmar”. The sample included 1,600 members of the general Thai population, aged 18 years or older.

The study found that over 70% of the sample opposed granting permanent residence (PR) to children of Myanmar migrants. By contrast, when taking the experience of positive contact with migrants from Myanmar into consideration, Thais who had friends or knew Myanmar migrants tended to agree with granting PR to children of Myanmar migrants more than their counterparts without constructive contact.

The results suggest that Thai opposition to granting PR status for children of migrants from Myanmar may reflect the feeling of ‘Thainess’ which holds that, to become Thai, one should undergo a process of Thai socialization. However, the majority of the sample felt that migrants from Myanmar had not made that transition at the time of the survey. Thus, through the eyes of Thais, migrants were seen to be a potential threat to the strong Thai sense of national pride. Nevertheless, while the sense of ‘otherness’ still exists, contact with migrants from Myanmar helped in reducing the gap between ‘Thainess’ and ‘otherness’.

Keywords: Immigrants, Thainess, Otherness, Contact with out-group members

* Lecturer, Institute for Population and Social Research, Mahidol University

บทนำ

ในประเทศที่มีผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติหรือคนข้ามชาติเข้าไปทำงานหรืออยู่อาศัยนั้น นักสังคมศาสตร์มักจะสนใจประเด็นของการบูรณาการในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความแตกต่างหลากหลาย โดยใช้มุมมองทางสังคมวิทยาทั้งในระดับปัจเจกส่วนบุคคลและปัจจัยในระดับโครงสร้างในการทำความเข้าใจการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ทั้งในประเด็นของปฏิกริยาต่อปรากฏการณ์การย้ายถิ่นและปฏิกริยาต่อผู้ย้ายถิ่น ที่ผ่านมามีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปฏิกริยาต่อคนข้ามชาติในลักษณะของทัศนคติ/ความเห็นต่อคนข้ามชาติในพื้นที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในยุโรป อเมริกา หรือเอเชีย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง โดยข้อค้นพบส่วนใหญ่ ชี้ให้เห็นทัศนคติเชิงลบต่อคนข้ามชาติในลักษณะของการเกลียดกลัวเชื้อชาติ (Xenophobia) กลัวผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Socio-cultural impacts) รวมทั้งผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจในแง่ของการแข่งขันเชิงการทำงานและทรัพยากร อย่างไรก็ตาม ความกลัวที่เกิดขึ้นนั้นมักเป็นการกลัวผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Blinder, 2011; Sides & Citrin, 2007) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการคนข้ามชาติเข้าสู่สังคมท้องถิ่น (Host society) ซึ่งถือว่่าเป็นประเด็นที่ทำลายต่อความเป็นอื่นหนึ่งอันเดียวกันในเชิงสังคมและวัฒนธรรมที่นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ (A strong sense of national pride) อันส่งผลต่อการตัดสินใจต่อการให้สถานะการอยู่อาศัยแบบถาวรหรือการให้สัญชาติ (Freeman, 1986; Joppke, 1998)

สำหรับประเทศไทยนั้น แม้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีคนข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศพม่า ที่มีอยู่นับหลายล้านคน มาทำงานและอาศัยอยู่ในสถานะที่แตกต่างกัน มีทั้งผู้พลัดถิ่นที่อยู่ในศูนย์พักพิงตามแนวชายแดนของประเทศไทย¹ แรงงานที่มีเอกสารหรือจดทะเบียน² และแรงงานที่ไม่มีเอกสารหรือไม่ได้จดทะเบียน³ แต่กลับพบว่าการศึกษาในด้านความคิดเห็นของคนไทยต่อคนข้ามชาติในประเด็นการบูรณาการในประเทศไทยนั้น ยังมีอยู่ค่อนข้างจำกัด เช่น การศึกษาขององค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ที่ศึกษาความคิดเห็นต่อแรงงานข้ามชาติในสี่ประเทศ (สิงคโปร์ เกาหลี มาเลเซีย และไทย) โดยในประเทศไทยทำการศึกษาในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร สุราษฎร์ธานี เชียงใหม่ และสมุทรสาคร พบว่า คนไทยมีทัศนคติเชิงลบต่อแรงงานข้ามชาติในประเด็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษานี้พบว่าคนไทยมีทัศนคติเชิงลบต่อประเด็นการบูรณาการมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่เป็นตัวอย่างในการศึกษานี้ (Balkun, 2002) อย่างไรก็ตาม การศึกษาข้างต้น มิได้จำแนกสถานะการอยู่อาศัยในประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติ และใช้คำถามในภาพรวม ที่ไม่ได้แยกให้ชัดเจนว่าการบูรณาการช่วยให้แรงงานข้ามชาติอยู่ในสังคมไทยได้นั้นในประเด็นใด (กฎหมาย สังคม หรือวัฒนธรรม) จึงทำให้ภาพที่ได้จากการศึกษายังไม่สะท้อนประเด็นที่ชัดเจนนัก

¹ คนข้ามชาติจากพม่าที่หนีความขัดแย้ง และการข่มเหงในพม่าและเข้ามาอาศัยในศูนย์พักพิง ตามแนวชายแดนของประเทศไทย ทั้ง 9 แห่ง

² แรงงานที่มีเอกสารหรือจดทะเบียน หมายถึง แรงงานที่จดทะเบียนตามมติคณะรัฐมนตรี แรงงานที่เข้ามาตามบันทึกความเข้าใจ (MoU) แรงงานที่เข้ามาตามการส่งเสริมการลงทุน

³ แรงงานที่ไม่มีเอกสารหรือไม่ได้จดทะเบียน หมายถึงแรงงานที่มิได้จดทะเบียนกับรัฐไทยในช่วงที่มีการอนุญาตให้จดทะเบียนและทำงานในไทยอย่างผิดกฎหมาย

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่เปิดโอกาสให้คนข้ามชาติอาศัยอยู่ในประเทศอย่างถาวรและสามารถแปลงสัญชาติได้ แต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขหรือคุณสมบัติที่รัฐไทยกำหนด มิใช่ว่าคนข้ามชาติทุกคนในประเทศไทยจะสามารถอาศัยอย่างถาวรหรือแปลงสัญชาติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านที่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานฝีมือระดับล่างและมีสถานะการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน ที่สำคัญ ยังมีประเด็นความรู้สึกของความเป็นไทย (Thainess) การรับรู้เกี่ยวกับคนข้ามชาติ และการได้ใกล้ชิดติดต่อดสื่อสารกับคนข้ามชาติ ที่อาจส่งผลต่อการสร้างความเป็นอื่น (Otherness) กับคนข้ามชาติเหล่านี้ ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งเน้นนำเสนอความคิดเห็นของคนไทยต่อประเด็นการบูรณาการในแง่กฎหมายในรูปแบบการอยู่อาศัยอย่างถาวรของคนข้ามชาติจากพม่ารุ่นที่สอง⁴ ซึ่งประกอบด้วยลูกของคนข้ามชาติในศูนย์พักพิง ลูกของแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียน และลูกของแรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้จดทะเบียน โดยมีคำถามว่า การติดต่อดสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเอง (Contact with out-group members) ซึ่งในบริบทนี้หมายถึง การได้ติดต่อดสื่อสารโดยตรงกับคนข้ามชาติจากพม่าจะสามารถลดช่องว่างของความเป็นไทยและความเป็นอื่นได้หรือไม่

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แม้ว่าในการทำความเข้าใจปฏิกริยาต่อคนข้ามชาตินั้นมีทฤษฎีที่ใช้กันอย่างกว้างขวางอยู่สองชุดด้วยกัน คือทฤษฎีในระดับบุคคลที่ใช้มุมมองทางสังคมวิทยาในระดับจุลภาค (Micro-sociological perspectives) และทฤษฎีระดับบริบท (Contextual level) ที่มุ่งเน้นความสำคัญของปัจจัยในระดับโครงสร้างในการอธิบายปฏิกริยาต่อคนข้ามชาติ (Ceobanu & Escandell, 2010; Flashman, 2009; Olzak, 1994; Quillian, 1995) แต่การศึกษานี้ให้ความสนใจในการอธิบายปรากฏการณ์ปฏิกริยาต่อคนข้ามชาติในระดับบุคคล โดยใช้มุมมองทางสังคมวิทยาในระดับจุลภาคที่ว่าด้วยอัตลักษณ์และคุณค่า (Identities and values) และการติดต่อดสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเอง (Contact with out-group members)

เริ่มต้นด้วยมุมมองที่ว่าด้วยอัตลักษณ์และคุณค่า (Identities and values) เป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกับการสร้างทัศนคติที่ได้รับอิทธิพลจากอัตลักษณ์และคุณค่าของกลุ่มตนเอง ซึ่งอธิบายว่าบุคคลจะชื่นชอบพวกของตนเองหรือกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ โดยมีความประทับใจเชิงบวกกับอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองแต่จะนำมาซึ่งทัศนคติเชิงลบต่อคนอื่นๆ ที่อยู่นอกกลุ่ม (Mummendey, Klink, & Brown, 2001) นั่นคือการสร้างความเป็นอื่นขึ้นจากการให้คุณค่าอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองเหนือกว่ากลุ่มอื่นๆ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความเป็น “เขา (Them)” ซึ่งเป็นคนนอกกลุ่ม (Out-group) กับความเป็น “เรา (Us)” ซึ่งเป็นคนในกลุ่ม (In-group) ทั้งนี้ความเป็นอื่นอาจสร้างมาจากความเป็นจริงหรือจินตนาการว่าเป็นความแตกต่างจากตนในแง่ที่ว่า “เขา” เป็นคนที่มาจากที่อื่นๆ ที่มีเชื้อพื้นทีของตน ไม่ว่าจะเป็ภาค ประเทศ โชน และทวีป เป็นต้น นอกจากนั้นยังรวมถึงความเป็น “เขา” ที่แตกต่างในความเป็นกลุ่มหรือองค์กรในด้านของสังคมวัฒนธรรม ความประพฤติ หรือแม้กระทั่งเรื่องของความคิดเห็นหรือมุมมอง (Murdick, Shore, Chittooran, & Gartin, 2004) ส่วนความเป็น “เรา” นั้นสร้างโดยทำให้อัตลักษณ์ของกลุ่มตนมีคุณค่ามากกว่าของกลุ่มอื่น

⁴ คนข้ามชาติจากพม่ารุ่นที่สอง หมายถึง ลูกของคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดในประเทศไทย

การสร้างความเป็น “เรา” นั้นคงเทียบได้กับการสร้าง “ความเป็นไทย” (Thainess) ในสังคมไทยที่สร้างคุณสมบัติของความเป็นคนไทยขึ้นมา เพื่อใช้ในการสร้างชาติ ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน และเป็นการรับประกันความมั่นคงของชาติ อย่างไรก็ตาม การสร้างความเป็นไทยดังกล่าวนั้น อาจยังอยู่ในลักษณะที่ค่อนข้างจำกัด กล่าวคือ ถูกสงวนไว้สำหรับคนไทยเท่านั้น จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นหรือคนอื่นที่มีสถานะด้อยกว่าทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในสังคมไทยมี “ความเป็นอื่น” ที่ชัดเจนขึ้น (โลฟส, 2551; สายชล, 2551) ซึ่งเขาเหล่านั้นอาจถูกปฏิเสธการเข้าสู่การบูรณาการเข้ากับสังคมไทยจากการมีช่องว่างระหว่างความเป็น “เรา/ไทย” และเป็น “เขา/อื่น”

ในขณะที่มุมมองที่ว่าด้วยการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเอง (Contact with out-group members) ได้อธิบายปฏิกริยาต่อผู้ย้ายถิ่นระดับบุคคลโดยอาศัยหลักการของทฤษฎีการสัมผัส (Contact theory) ซึ่งมีแนวคิดว่าการใกล้ชิดกับกลุ่มอื่นๆ ที่มีใช่กลุ่มของตนเองนั้น จะก่อให้เกิดทัศนคติเชิงบวกกับคนข้ามชาติ อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดทัศนคติเชิงบวกแล้วก็อาจเกิดอคติหรือทัศนคติเชิงลบต่อกลุ่มอื่นได้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากการมีทัศนคติเชิงลบแบบการเหมารวม (Negative and faulty stereotypes) (Flashman, 2009; Hainmueller & Hopkins, 2014) จากการศึกษาที่ผ่านมาเน้นรูปแบบของการติดต่อสื่อสารกับคนนอกกลุ่มในลักษณะตัวต่อตัว เช่น การเป็นเพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก และพบว่า การติดต่อสื่อสารกับคนนอกกลุ่มในรูปแบบของการเป็นเพื่อนนั้น ส่งผลต่อการเกิดทัศนคติเชิงบวกมากกว่าการติดต่อสื่อสารกับคนนอกกลุ่มในรูปแบบอื่นๆ (Hodson & Hewstone, 2012; Pettigrew, Tropp, Wagner, & Christ, 2011)

การได้รับการอนุญาตให้อยู่อาศัยอย่างถาวร/การได้รับสัญชาติ

โดยทั่วไปแล้วการเปลี่ยนแปลงสถานะของคนข้ามชาตินั้น มีความเชื่อมโยงกับการอนุญาตให้อยู่อาศัยอย่างถาวร/การแปลงสัญชาติ/การได้รับสัญชาติ ซึ่งมักมีลำดับดังนี้ จากคนข้ามชาติผิดกฎหมายสู่การเป็นคนข้ามชาติถูกกฎหมายจากการอาศัยชั่วคราวสู่การอาศัยอย่างถาวร และสุดท้ายจากการอาศัยอย่างถาวรสู่การแปลงสัญชาติ (Baubock, 1994) อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้อยู่อาศัยอย่างถาวรหรือการได้รับสัญชาติของบุคคลของประเทศใดประเทศหนึ่งนั้น มักเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นมีคุณสมบัติตามที่ประเทศนั้นๆ กำหนด (Schlueter & Scheepers, 2010) โดยทั่วไปแล้วมักจะมีคุณสมบัติที่คล้ายๆ กันในหลายๆ ประเทศ ได้แก่ การได้รับสัญชาติโดยการเกิดและการแปลงสัญชาติ การได้รับสัญชาติโดยการเกิดนั้นมักมีข้อกำหนดคือ การเกิดในประเทศนั้นๆ และการมีบิดาและหรือมารดาเป็นพลเมืองของประเทศนั้นๆ ส่วนการแปลงสัญชาตินั้น มักมีข้อกำหนดที่ประกอบด้วย การอยู่อาศัยในประเทศนั้นๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง การมีประพฤติกรรมที่ไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการเข้าเมือง (หรือการได้รับการนิรโทษกรรม) มีความรู้เรื่องภาษาของประเทศนั้นๆ อย่างเพียงพอและการสาบานตนว่าจะเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศนั้นๆ (Oath of allegiance) (Crawley, 2005; Ha, 2010; Hood & Morris, 1998)

ประเทศไทยมีการให้สัญชาติโดยการเกิดตามพระราชบัญญัติสัญชาติมาตรา 7⁵ (ยกเว้นบุคคลตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง) และมาตรา 8⁶ ส่วนการให้สถานะการอยู่อาศัยอย่างถาวร (Permanent residence: PR) และ

⁵ ดูเพิ่มเติมใน พ.ร.บ.สัญชาติ มาตรา 7 และ มาตรา 7 ทวิ

⁶ ดูเพิ่มเติมใน พ.ร.บ.สัญชาติ มาตรา 8

การแปลงสัญชาติสำหรับคนข้ามชาติที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ ประเทศไทยได้เปิดโอกาสให้กับคนข้ามชาติได้อยู่อาศัยอย่างถาวรในประเทศไทยหรือแปลงสัญชาติตามพระราชบัญญัติสัญชาติมาตรา 9⁷ โดยการแต่งงาน และมาตรา 10-12⁸ โดยการแปลงสัญชาติ ทั้งนี้ต้องมีคุณสมบัติดังนี้ บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ มีความประพฤติดี มีอาชีพเป็นหลักฐาน มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็นไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี และมีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง อย่างไรก็ตาม คนข้ามชาติเหล่านี้จะต้องยื่นคำร้องขอแปลงสัญชาติภายใต้ประเภทการลงทุน ธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญและเหตุผลทางมนุษยชน และได้รับอนุมัติเมื่อผ่านดุลยพินิจของรัฐมนตรี (พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2535)

การรับรู้เกี่ยวกับพลวัตกับและแรงงานข้ามชาติ

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าคนข้ามชาติมักถูกมองว่าเป็นภัยต่ออัตลักษณ์ของชาติ (National identity) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคนพื้นถิ่นมีความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นชาติ เช่นเดียวกับความรู้สึกของคนไทยที่มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยแล้วสร้าง “ความเป็นอื่น” ให้กับคนกลุ่มน้อยอื่นๆ (Traitongyoo, 2008; สายชล, 2551) นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าความเข้าใจผิดและความหวาดระแวงกับคนข้ามชาติที่เกิดขึ้นกับคนพื้นถิ่นนั้นเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีอยู่อย่างจำกัดระหว่างคนพื้นถิ่นกับคนข้ามชาติ (Brees, 2010)

ในขณะที่สื่อต่างๆ ของไทยมักนำเสนอเรื่องราวที่เป็นด้านลบของคนข้ามชาติจากพม่า ว่าเป็นผู้สร้างปัญหาและภาระให้กับรัฐไทย ดังนั้นคนข้ามชาติจากพม่าจึงมักถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามความปลอดภัยส่วนบุคคลและความสงบเรียบร้อยของสังคม (Chaipipat, 2007; Sides & Citrin, 2007) นอกจากนี้แล้ว ยังมีเหตุการณ์ในอดีตที่ตอกย้ำภาพเชิงลบของคนข้ามชาติจากพม่า ไม่ว่าจะเป็นการยึดสถานทูตพม่าเมื่อ พ.ศ. 2542 การจับตัวประกันที่โรงพยาบาลราชบุรีเมื่อ พ.ศ. 2543 (กระปุกดอทคอม, ม.ป.ป.) ซึ่งล้วนแล้วแต่สร้างทัศนคติเชิงลบต่อคนข้ามชาติจากพม่าทั้งสิ้น

การติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเองกับทัศนคติต่อคนข้ามชาติ

นักสังคมศาสตร์มักใช้มุมมองเรื่องการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเอง (Contact with out-group members) ในการทำความเข้าใจสถานการณ์ของการลดความตึงเครียดและลดทัศนคติเชิงลบของคนระหว่างกลุ่ม (Schlueter & Scheepers, 2010) โดยเฉพาะกลุ่มใหญ่กับกลุ่มย่อย โดยให้นิยามการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเองในรูปแบบปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Pettigrew & Tropp, 2006) ซึ่งในแนวคิดนี้ได้เน้นไปที่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอย่างแท้จริง (Actual intergroup contact) ว่าสามารถสร้างโอกาสการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเอง อันนำไปสู่การเพิ่มทัศนคติเชิงบวกระหว่างกลุ่ม การศึกษาพบว่า ในช่วงแรกปฏิสัมพันธ์

⁷ ดูเพิ่มเติมใน พ.ร.บ.สัญชาติ มาตรา 9

⁸ ดูเพิ่มเติมใน พ.ร.บ.สัญชาติ มาตรา 10,11,12

ระหว่างกลุ่มช่วยลดความตึงเครียดได้ในบางเงื่อนไข ได้แก่ การมีเป้าหมายร่วมกัน การมีความร่วมมือระหว่างกัน การมีสถานะที่เท่ากัน และการที่ทางการ (รัฐ) ให้การสนับสนุนเท่าๆ กัน เป็นต้น ต่อมาพบว่า การลดความตึงเครียด/ การเพิ่มทัศนคติเชิงบวกระหว่างกลุ่มนั้นเกิดขึ้นแม้ไม่มีเงื่อนไขในการสนับสนุน (Pettigrew & Tropp, 2008)

วิธีการศึกษา

บทความนี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนไทยต่อผู้อพยพ/พลัดถิ่นจากประเทศพม่า ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อ พ.ศ. 2555 พื้นที่ที่ทำการศึกษาคือพื้นที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานพักพิงตามแนวชายแดนของไทย ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี แม่ฮ่องสอน และตาก ตัวอย่างในการศึกษาคือประชาชนไทยทั่วไป อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 1,600 คน โดยมีตัวอย่างจังหวัดละ 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบเป็นช่วงชั้น คือแบ่งพื้นที่ในแต่ละจังหวัดออกเป็นพื้นที่เขตเมืองที่เป็นตำบลที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด และพื้นที่นอกเขตเมืองที่เป็นตำบลที่ตั้งของศูนย์พักพิง โดยสุ่ม 5 หมู่บ้านจากแต่ละตำบล และใช้การสุ่มอย่างเป็นระบบและเป็นอิสระในการสุ่มเลือกประชากรตัวอย่างหนึ่งคนจากหนึ่งครัวเรือน หมู่บ้านละ 40 คน

การศึกษานี้เน้นความเป็นไทยและความเป็นอื่นซึ่งวัดจากความคิดเห็นของคนไทยต่อคนข้ามชาติชาวพม่า และเพื่อให้เห็นถึงสถานะการอยู่อาศัยในประเทศไทย จึงได้แบ่งลูกของคนที่ข้ามชาติจากพม่า ออกเป็น 3 กลุ่มคือ ลูกของผู้พลัดถิ่น/ผู้อพยพที่อยู่ในศูนย์พักพิงตามแนวชายแดนของไทย ลูกของแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียน และลูกของแรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้จดทะเบียน

ส่วนระดับความคิดเห็นต่อคนข้ามชาติจากพมานั้นวัดโดยใช้มาตราวัดของลิเคิร์ตที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว (Modified Likert scale) ทั้งนี้การทดสอบแบบสอบถามได้ค่าความเที่ยง (Reliability) ที่ 0.86 แต่ละคำถามมีคำตอบ 5 ระดับคือ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 = เห็นด้วยน้อย 3 = เห็นด้วยปานกลาง 4 = เห็นด้วยมาก 5 = เห็นด้วยมากที่สุด แต่ในการเสนอผลการศึกษาแบ่งความคิดเห็นออกเป็น 2 กลุ่ม คือเห็นด้วยมาก (สะท้อนความเป็นอื่นในระดับต่ำ) และเห็นด้วยน้อย (สะท้อนความเป็นอื่นในระดับสูง) โดยเห็นด้วยมาก ประกอบด้วย เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด ส่วนเห็นด้วยน้อยประกอบด้วย เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยปานกลาง

สำหรับการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเอง (Contact with out-group members) วัดจากการมีหรือไม่มีเพื่อนหรือคนรู้จักที่เป็นคนข้ามชาติจากพม่า

การศึกษานี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการขอจริยธรรมจากสำนักคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน (สาขาสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล และได้ผ่านการพิจารณารับรองโครงการวิจัยที่เสนอขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในคนตามเอกสารหมายเลข MU-SSIRB 2011/068.1803

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ ความถี่ ร้อยละ และไคสแควร์ (Chi-square) ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำเสนอความคิดเห็นของคนไทย และตอบคำถามที่ว่า การติดต่อสื่อสารระหว่างคนไทยกับคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดขึ้นจะลดช่องว่าง

ระหว่างความเป็นไทยและความเป็นอื่นได้หรือไม่ โดยมองผ่านประเด็นการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกคนข้ามชาติ จากพม่าที่เกิดในประเทศไทยทั้ง 3 กลุ่ม

ผลการศึกษา

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นเพศหญิงสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย (ร้อยละ 52.3 ต่อร้อยละ 47.7) มีอายุเฉลี่ย 42.2 ปี เกือบครึ่งอยู่ในกลุ่มอายุ 18–39 ปี ส่วนใหญ่มีบิดา-มารดาที่มีเชื้อชาติไทย เกือบสี่ในห้าแต่งงานแล้ว เกือบครึ่งจบชั้นมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า และเกือบหนึ่งในสิบไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 90.1 มีงานทำ มีเพียงร้อยละ 13.9 ที่มีเพื่อนหรือคนรู้จักที่เป็นผู้พลัดถิ่น กลุ่มตัวอย่างอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทในสัดส่วนที่เท่าๆ กัน (ตาราง 1)

ตาราง 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
<i>เพศ</i>		
ชาย	763	47.7
หญิง	837	52.3
<i>อายุ</i>		
18–29	370	23.1
30–39	367	22.9
40–49	352	22.0
50–59	271	16.9
>=60 ปี	240	15.0
อายุเฉลี่ย 42.2 ปี		
<i>เชื้อชาติบิดา-มารดา</i>		
ไทย	1,523	95.2
ไม่ใช่ไทย	77	4.8
<i>สถานภาพสมรส</i>		
โสด	329	20.6
แต่งงาน	1,196	74.8
หม้าย/หย่า/แยก	75	4.7
<i>การศึกษา</i>		
ไม่ได้เรียน	154	9.6
ประถมศึกษา	655	40.9

ตาราง 1 (ต่อ) ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาขึ้นไป	791	49.4
สถานภาพการทำงาน		
ไม่ได้ทำงาน	142	8.9
ทำงาน	1,458	91.1
มีเพื่อน/รู้จักผู้พลัดถิ่น		
มี	222	13.9
ไม่มี	1,378	86.1
เขตที่อยู่อาศัย		
ชนบท	800	50.0
เมือง	800	50.0

ทัศนคติต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดในประเทศไทย

ข้อมูลในตาราง 2 สะท้อนให้เห็นว่าความรู้สึกคนไทยค่อนข้างไวต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของคนข้ามชาติจากประเทศพม่า โดยกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 73.1 เห็นด้วยน้อยว่าควรให้สิทธิการอยู่อาศัยอย่างถาวรแก่ลูกของผู้อพยพจากพม่าที่อยู่ในศูนย์พักพิงที่เกิดในไทย ร้อยละ 75.9 เห็นด้วยน้อยต่อการให้สิทธิอยู่อาศัยอย่างถาวรแก่ลูกของแรงงานจดทะเบียนจากพม่าที่เกิดในไทย และร้อยละ 97.6 เห็นด้วยน้อยต่อการได้รับสิทธิให้อยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของแรงงานไม่จดทะเบียนจากพม่าที่เกิดในไทย

ตาราง 2 ความคิดเห็นต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของผู้พลัดถิ่น/แรงงานจากพม่า

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ลูกของผู้อพยพที่อยู่ในศูนย์ที่เกิดในไทยควรได้รับสิทธิอยู่ในไทยอย่างถาวร		
เห็นด้วยน้อย	1,169	73.1
เห็นด้วยมาก	431	26.9
ลูกของแรงงานที่ไม่จดทะเบียนที่เกิดในไทยควรได้รับสิทธิอยู่ในไทยอย่างถาวร		
เห็นด้วยน้อย	1,562	97.6
เห็นด้วยมาก	38	2.4
ลูกของแรงงานที่จดทะเบียนที่เกิดในไทยควรได้รับสิทธิอยู่ในไทยอย่างถาวร		
เห็นด้วยน้อย	1,215	75.9
เห็นด้วยมาก	385	24.1

ความคิดเห็นต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดในประเทศไทยกับการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่ม

ตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าการมีเพื่อนหรือคนรู้จักที่เป็นคนข้ามชาติจากพม่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเห็นต่อการให้สิทธิ์อยู่อาศัยอย่างถาวรกับลูกของคนข้ามชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีสัดส่วนของผู้ที่เห็นด้วยมากกับการอาศัยอย่างถาวรของลูกของคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดในศูนย์พักพิงร้อยละ 38.3 เมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่มีเพื่อนหรือคนรู้จักคนเหล่านั้นที่เห็นด้วยอย่างมากในประเด็นดังกล่าวเพียงร้อยละ 25.1

ส่วนความคิดเห็นของคนไทยต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกที่เกิดในประเทศไทยของแรงงานที่ไม่ได้จดทะเบียนจากพม่า นั้นเช่นกันที่พบว่าผู้ที่มีเพื่อนหรือคนรู้จักเป็นคนข้ามชาติชาวพม่าแล้วมีสัดส่วนที่เห็นด้วยมากสูงกว่ากลุ่มคนที่ไม่มีเพื่อนหรือคนรู้จักคือร้อยละ 5.4 ต่อร้อยละ 1.9

ในขณะที่ความคิดเห็นต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของแรงงานที่จดทะเบียนจากพม่าที่เกิดในประเทศไทยก็มีรูปแบบเช่นเดียวกัน นั่นคือ ผู้ที่มีเพื่อนหรือคนรู้จักเป็นคนข้ามชาติจากพม่าเห็นด้วยมากในประเด็นนี้ร้อยละ 31.1 ส่วนผู้ที่ไม่มีเพื่อนหรือคนรู้จักเห็นด้วยมากในประเด็นนี้เพียงร้อยละ 22.9 เท่านั้น

ตาราง 3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่ม และความคิดเห็นต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดในประเทศไทย

การติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่ม	ความคิดเห็นว่าควรได้รับสิทธิ์อยู่ในไทยอย่างถาวร					
	ลูกของผู้อพยพที่อยู่ในศูนย์*		ลูกของแรงงานพม่าไม่จดทะเบียน*		ลูกของแรงงานพม่าจดทะเบียน*	
	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยมาก
มีเพื่อน/รู้จักผู้พลัดถิ่น						
มี	61.7	38.3	94.6	5.4	68.9	31.1
ไม่มี	74.9	25.1	98.1	1.9	77.1	22.9

หมายเหตุ: * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$

ทัศนคติต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดในประเทศไทยกับคุณลักษณะอื่นๆ ของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ นั้นพบว่า แม้จะมีความแตกต่างกันในด้านทัศนคติต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกคนข้ามชาติจากพม่าที่เกิดในประเทศไทย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นปัจจัยด้านที่อยู่อาศัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทนั้นมีความเห็นเชิงบวกในประเด็นดังกล่าวมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง (ตาราง 4) ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าคนที่อยู่ในชนบทนั้นมีเพื่อน/คนรู้จักที่เป็นคนข้ามชาติจากพม่ามากกว่าคนที่อยู่ในเมือง โดยพบว่าคนที่อยู่ในชนบทร้อยละ 24 และคนในเมืองร้อยละ 3.8 ที่มีเพื่อน/คนรู้จักที่เป็นคนข้ามชาติจากพม่า (ไม่ได้เสนอในตาราง)

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าไม่ว่าลักษณะส่วนบุคคลอย่างไรก็มีทัศนคติที่เป็นบวกกับการให้สิทธิ์อยู่ในไทยอย่างถาวรกับลูกของผู้อพยพจากพม่าที่อยู่ในศูนย์ที่เกิดในไทยมากที่สุด รองลงมาคือ ลูกที่เกิดในไทยของแรงงานพม่าที่จดทะเบียน ในขณะที่ลูกของแรงงานผิดกฎหมายจากพม่าที่เกิดในไทยนั้น กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าควรได้รับสิทธิ์อยู่ในไทยอย่างถาวรน้อยที่สุด ซึ่งทำให้เห็นถึงระยะห่างของความเป็นอื่นที่รู้สึกกับลูกของแรงงานผิดกฎหมายจากพม่ามากกว่าลูกของแรงงานจดทะเบียนจากพม่าและผู้พลัดถิ่น/อพยพอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสัดส่วนผู้ที่เห็นด้วยมากมีค่อนข้างต่ำ (ตาราง 4)

ตาราง 4 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของคนข้ามชาติจากพม่า และลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล	ความคิดเห็นว่าควรได้รับสิทธิ์อยู่ในไทยอย่างถาวร					
	ลูกของผู้อพยพที่อยู่ในศูนย์		ลูกของแรงงานพม่าไม่จดทะเบียน		ลูกของแรงงานพม่าจดทะเบียน	
	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยมาก
<i>เพศ</i>						
ชาย	73.0	27.0	97.8	2.2	77.2	22.8
หญิง	73.1	26.9	97.5	2.5	74.8	25.2
<i>อายุ</i>						
18 – 29	68.4	31.6	96.8	3.2	73.0	27.0
30 – 39	70.8	29.2	97.3	2.7	77.1	22.9
40 – 49	76.7	23.3	97.4	2.6	75.0	25.0
50 – 59	76.0	24.0	98.2	1.8	76.4	23.6
≥60 ปี	75.0	25.0	99.2	0.8	79.6	20.4
<i>เชื้อชาติบิดา – มารดา</i>						
ไทย	73.0	27.0	97.6	2.4	75.6	24.4
ไม่ใช่ไทย	74.0	26.0	98.7	1.3	83.1	16.9
<i>สถานภาพสมรส</i>						
โสด	72.6	27.4	97.3	2.7	72.6	27.4
แต่งงาน	73.3	26.7	97.7	2.3	76.6	23.4
หม้าย/หย่า/แยก	70.7	29.3	98.7	1.3	80.0	20.0
<i>การศึกษา</i>						
ไม่ได้เรียน	65.6	34.4	94.8	5.2	74.7	25.3
ประถมศึกษา	72.7	27.3	98.0	2.0	74.0	26.0
มัธยมศึกษาขึ้นไป	74.8	25.2	97.9	2.1	77.7	22.3

ตาราง 4 (ต่อ) ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของคนข้ามชาติจากพม่า และลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล	ความคิดเห็นว่าควรได้รับสิทธิ์อยู่ในไทยอย่างถาวร					
	ลูกของผู้พวยพ ที่อยู่ในศูนย์		ลูกของแรงงานพม่า ไม่จดทะเบียน		ลูกของแรงงานพม่า จดทะเบียน	
	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย มาก
สถานภาพการทำงาน						
ไม่ได้ทำงาน	73.2	26.8	99.3	0.7	78.9	21.1
ทำงาน	73.0	27.0	97.5	2.5	75.7	24.3
เขตที่อยู่อาศัย*						
ชนบท	68.4	31.6	96.4	3.6	70.6	29.4
เมือง	77.8	22.3	98.9	1.1	81.3	18.8

หมายเหตุ: * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$

สรุปและอภิปรายผล

กล่าวได้ว่าในสายตาคนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงลบในการให้สิทธิ์อยู่ในไทยอย่างถาวรกับลูกของคนข้ามชาติจากพม่า หรือมองว่าคนข้ามชาติจากพม่านั้นเป็นอื่นในสังคมไทย โดยมองว่าลูกของแรงงานที่ไม่จดทะเบียนเป็นอื่นมากที่สุด รองลงมาคือลูกของแรงงานที่จดทะเบียน และลูกของผู้พลัดถิ่น/ผู้พวยพตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มกับความคิดเห็นต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของคนข้ามชาติจากพม่า สะท้อนให้เห็นว่าหากคนไทยมีเพื่อนหรือรู้จักคนข้ามชาติจากพม่าแล้ว โอกาสที่พวกเขาจะมีทัศนคติเชิงบวกกับการให้สิทธิ์อยู่อาศัยอย่างถาวรเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในการทำความเข้าใจความคิดเห็นของคนไทยต่อคนข้ามชาติจากพม่าผ่านประเด็นการให้สิทธิ์อยู่อาศัยอย่างถาวรนั้น ต้องเชื่อมโยงกับแนวคิดทางสังคมวิทยาในระดับจุลภาคที่เน้นในมุมมองของความภาคภูมิใจในความเป็นชาติหรือในสังคมไทย หรือ “ความเป็นไทย” ที่ต้องเริ่มต้นจากการสร้างความเป็นไทย การศึกษาที่ผ่านมาชี้ชัดว่าการสร้างความเป็นไทยประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ผ่านการถูกขัดเกลาทางสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับครัวเรือน โรงเรียน จนถึงที่ทำงาน จนกลายเป็นอุดมการณ์และบรรทัดฐาน (Ideology and norm) การสร้างความเป็นไทยเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาตินี้ ในทางกลับกันได้ก่อให้เกิดผลข้างเคียงด้วยการสร้างความเป็นอื่นให้กับกลุ่มคนที่อาจมีอุดมการณ์และบรรทัดฐานแตกต่างจากกลุ่มของตนเอง (Traitorngyoo, 2008) ซึ่งดูเหมือนว่า ความเป็นไทยได้ควบคุมการตัดสินใจว่าคนไทยจะยอมให้ใครถูกบูรณาการเข้ามาอยู่ในสังคมไทยหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การปฏิเสธการอยู่อาศัยอย่างถาวรของลูกของคนข้ามชาติจากพม่าของคนไทยอาจมาจากความรู้สึกที่เชื่อว่าการเป็นไทยนั้นจะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อหล่อหลอมให้เกิดความเป็นไทย และมุมมองที่สำคัญประการหนึ่งของความเป็นไทยก็คือการหลีกเลี่ยง

การกลืนกลาย (Assimilation) และการบูรณาการ (Integration) ของคนข้ามชาติจากพม่าไม่ให้เข้าสู่ความเป็นไทย ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากความเชื่อที่ว่าคนข้ามชาติจากพม่าอาจจะไม่มีความจงรักภักดีอย่างแรงกล้าต่อค่านิยมหลักและความเชื่อในความเป็นไทย รวมทั้งไม่ได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเช่นเดียวกับคนไทย นอกจากนี้แล้วจากการสำรวจที่ผ่านมาขององค์กรแรงงานระหว่างประเทศชี้ให้เห็นว่าคนไทยเห็นว่าคนข้ามชาติจากพม่าที่เป็นแรงงานนั้นปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตในประเทศไทยได้ในบางส่วนเท่านั้น (Balkun, 2002)

ผลการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นถึงระดับของความรู้สึกถึง “ความเป็นอื่น” ที่ค่อนข้างแตกต่างกันกับคนข้ามชาติจากพม่ากลุ่มต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความเป็นอื่นนั้นมีความเฉพาะเจาะจงตามกลุ่มของคนข้ามชาติ ซึ่งมีใช่เพียงแต่ความเป็นอื่นในแง่ของของพื้นที่ สังคม วัฒนธรรมหรือความคิดเห็น/มุมมองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสถานะการอยู่อาศัยในประเทศปลายทางที่แตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้การสร้างความเป็นอื่นกับกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ถูกมองว่ามีความเชื่อมโยงการสร้างภาพเหมารวมและอัตลักษณ์ของคนข้ามชาติกลุ่มต่างๆ แตกต่างกันไป จึงทำให้เกิดทัศนคติเชิงลบที่แตกต่างกันออกไป (Hainmueller & Hopkins, 2014) โดยจะเห็นได้ว่ากลุ่มที่มีตัวตน/อัตลักษณ์ชัดเจนและมีที่อยู่อย่างชัดเจน เช่นคนข้ามชาติในศูนย์พักพิงนั้น ถูกทำให้เป็นอื่นน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ เนื่องจากพวกเขาเหล่านี้ถูกมองว่าคุกคามต่ออัตลักษณ์และคุณค่าของความเป็นไทยได้ไม่มากนัก ในขณะที่คนข้ามชาติที่จดทะเบียนนั้นได้แสดงการมีตัวตน/อัตลักษณ์บางอย่างจากเอกสารที่มีอยู่แต่ขอบเขตการพำนักอาศัยนั้นไม่ค่อยชัดเจน จึงทำให้คนกลุ่มนี้อาจส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์และคุณค่าของความเป็นไทยรวมทั้งความปลอดภัยส่วนบุคคลและสังคมได้บ้าง ส่วนคนข้ามชาติที่ไม่ได้จดทะเบียนซึ่งไม่มีเอกสารที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์/ตัวตนรวมทั้งการไม่สามารถจำกัดขอบเขตการพำนักอาศัยนั้น อาจส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์และคุณค่าของความเป็นไทยรวมทั้งความปลอดภัยส่วนบุคคลและสังคมมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ประกอบกับการรับรู้ของคนไทยผ่านสื่อต่างๆ ที่มักนำเสนอด้านลบของคนข้ามชาติจากพม่าไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการเป็นภัยคุกคามต่อความปลอดภัยส่วนบุคคลและภัยคุกคามความสงบเรียบร้อยของสังคม (Chaipipat, 2007; Sides & Citrin, 2007) ในสายตาของคนไทย คนข้ามชาติจากพม่าเปรียบเสมือนภัยคุกคามต่อความภาคภูมิใจในความเป็นชาติหรือความเป็นไทยในระดับที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าการได้ใกล้ชิดและติดต่อสื่อสารกับผู้พลัดถิ่น/แรงงานจากพม่ากลับมีส่วนช่วยทำให้ช่องว่างของความเป็นอื่นนั้นแคบลง โดยจะเห็นได้จากสัดส่วนของคนไทยที่มีเพื่อนหรือคนรู้จักที่เป็นผู้พลัดถิ่นหรือแรงงานจากพม่า ที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการอยู่อาศัยอย่างถาวรในประเทศไทยของคนกลุ่มนี้มากกว่าคนไทยที่ไม่มีเพื่อนหรือคนรู้จักที่เป็นผู้พลัดถิ่นหรือแรงงานจากพม่า ทัศนคติเชิงลบต่อผู้พลัดถิ่นและแรงงานจากพม่าที่ถูกลดทอนลงด้วยความเป็นเพื่อนหรือความรู้จักกันนี้ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยการติดต่อสื่อสารกับบุคคลนอกกลุ่มของตนเอง (Contact with out-group members) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีสัมผัส (Contact theory) ที่กล่าวว่า การใกล้ชิดกับกลุ่มอื่นๆ ที่มีใช้กลุ่มของตนเองนั้นจะก่อให้เกิดทัศนคติเชิงบวก และช่วยลดทัศนคติเชิงลบกับคนกลุ่มนั้นๆ ทัศนคติเชิงลบที่เกิดขึ้นกับผู้พลัดถิ่นและแรงงานข้ามชาติจึงมีความเชื่อมโยงกับระยะห่างทางสังคมระหว่างคนพื้นถิ่นกับคนนอกกลุ่มซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคม (Crawley, 2005; Pettigrew & Tropp, 2006; Pettigrew & Tropp, 2008)

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้พบว่า การใกล้ชิดในลักษณะของการเป็นเพื่อน/คนรู้จักกับคนข้ามชาตินั้น ช่วยลดทัศนคติเชิงลบที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น การดำเนินการให้มีกิจกรรมเชิงบวกที่สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนข้ามชาติ โดยเฉพาะในพื้นที่ๆ มีคนข้ามชาติอาศัยอยู่จำนวนมาก น่าจะช่วยลดทัศนคติเชิงลบต่อคนข้ามชาติ ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างบูรณาการได้ โดยอาศัยความร่วมมือของภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษานี้ได้ศึกษารูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มในลักษณะของการเป็นเพื่อนหรือคนรู้จักเท่านั้น ดังนั้น การศึกษารูปแบบของการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มที่หลากหลายรูปแบบ รวมถึงการศึกษาระยะห่างทางสังคมเพิ่มเติม น่าจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการรณรงค์เพื่อลดทัศนคติเชิงลบต่อกลุ่มคนข้ามชาติได้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณ WHO Thailand และ The European Union ที่ให้การสนับสนุนทุนสำหรับโครงการวิจัยนี้ รวมทั้งขอขอบคุณนักวิจัยผู้ร่วมโครงการ อ.ดร.ลักกรินทร์ นิยมศิลป์

เอกสารอ้างอิง

- กระปุกดอทคอม. (ม.ป.ป.). *พลิกแพม คดีดัง 24 มกราคม 2543 ก๊อดอาร์มี บุกยึด รพ.ราชบุรี*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2558, จาก <http://highlight.kapook.com/view/81233>
- โสพล ศิริไสย์. (2551). *อำนาจทางภาษาว่าด้วย “ความเป็นไทย” กับการเลือกสรรจินตภาพแห่งตัวตนคนตัวเล็กตัวน้อยในชีวิตประจำวัน*. ใน กฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ). *จินตนาการความเป็นไทย* (หน้า 85–112). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม และศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2535. (2535). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 109 ตอนที่ 23. หน้า 3.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2551). *ประวัติศาสตร์การสร้าง “ความเป็นไทย” กระแสหลัก*. ใน กฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ). *จินตนาการความเป็นไทย* (หน้า 61–82). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Balkun, M. M. (2002). Phillis Wheatley's construction of otherness and the rhetoric of performed ideology. *African American Review*, 36(1): 121–135. doi: 10.2307/2903370
- Baubock, R. (1994). *The integration of immigrants*. Council of Europe.
- Blinder, S. (2011). *UK public opinion toward migration: Determinants of attitudes*. Oxford: Migration Observatory, Oxford University.
- Brees, I. (2010). Burden or Boon: The impact of Burmese refugees on Thailand. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, 11(1): 35–47.
- Ceobanu, A. M., & Escandell, X. (2010). Comparative analyses of public attitudes toward immigrants and immigration using multinational survey data: A review of theories and research. *Annual Review of Sociology*, 36: 309–328.
- Chaipipat, K. (2007). *Review of Thai media coverage on migrant and mobile population and training programme for HIV/AIDS*. Bangkok: Bangkok Office of Canada South–East Asia Regional HIV/AIDS Programme.

- Crawley, H. (2005). Evidence on attitudes to asylum and immigration: What we Know, don't know, and need to know. University of Oxford: Centre on Migration, Policy and Society.
- Flashman, J. (2009). *Race and friendship choice: A test of contact and group threat theories*. Paper presented at the Population Association of America, Detroit, Michigan: April 30 to May 2, 2009
- Freeman, G. P. (1986). Migration and the political economy of the welfare state. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 485: 51 – 63.
- Ha, S. E. (2010). The consequences of multiracial contexts on public attitudes toward immigration. *Political Research Quarterly*, 63(1): 29 – 42. doi: 10.2307/27759884
- Hainmueller, J., & Hopkins, D. J. (2014). Public attitudes toward immigration. *Annual Review of Political Science*, 17(1): 225 – 249. doi: doi:10.1146/annurev-polisci-102512-194818
- Hodson, G., & Hewstone, M. (2012). *Advances in intergroup contact*. Psychology Press.
- Hood, M. V., III, & Morris, I. L. (1998). Give us your tired, your poor,... but make sure they have a Green Card: The effects of documented and undocumented migrant context on Anglo opinion toward immigration. *Political Behavior*, 20(1): 1 – 15. doi: 10.2307/586489
- Joppke, C. (1998). *Challenge to the nation state: Immigration in Western Europe and the United States*. New York: Oxford University Press.
- Mummendey, A., Klink, A., & Brown, R. (2001). Nationalism and patriotism: National identification and out – group rejection. *British Journal of Social Psychology*, 40(2): 159 – 172.
- Murdick, N., Shore, P., Chittooran, M. M., & Gartin, B. (2004). Cross – cultural Comparison of the concept of “Otherness” and its impact on persons with disabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 239(4): 310 – 316.
- Olzak, S. (1994). *The Dynamics of ethnic competition and conflict*. California: Stanford University Press.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta – analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5): 751 – 783.
- _____. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta – analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology Review*, 38: 922 – 934.
- Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U., & Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(3): 271 – 280. doi: http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.03.001
- Quillian, L. (1995). Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti – immigrant and racial prejudice in Europe. *American Sociological Review*, 60(4): 586 – 611.
- Schlueter, E., & Scheepers, P. (2010). The relationship between outgroup size and anti – outgroup attitudes: A theoretical synthesis and empirical test of group threat – and intergroup contact theory. *Social Science Research*, 39(2): 285 – 295. doi: http://dx.doi.org/10.1016/j.ssresearch.2009.07.006
- Sides, J., & Citrin, J. (2007). European opinion about immigration: The role of identities, interests and information. *British Journal of Political Science*, 37: 477 – 504.
- Traitongyoo, K. (2008). *The management of irregular migration in Thailand: Thainess, identity and citizenship*. Doctoral degree, University of Leeds, Leeds, UK.